

Урбананімікон Капыля скрозь прызму маркёраў культуры

Мезенка Г.М.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

Размешчаны ў асяроддзі старадаўніх курганоў горад Капыль, як і шэраг іншых беларускіх мястэчак, мае адметную і цікавую гісторыю, у якой знайшлі адбітак розных культур.

У артыкуле на аснове лінгвакультуралагічнага аналізу назваў вуліц і іншых лінейных і тэрытарыяльных аб’ектаў гэтага горада выяўлены ключавыя маркёры розных культур, замацаваныя ў канцэптuallyным анамастычным дыскурсе, якія маркіруюць ключавыя прыкметы і ўстаноўкі, акрамя айчынай, рускай і яўрэйскай культур.

Маркёры з’яўляюцца своеасаблівымі носьбітамі нацыянальнай памяці жыхароў горада, якія раскрываюць спецыфіку функцыянавання акумуляваных культурных кодаў, лакалізуюцца ў свядомасці чалавека, нацыянальнай мадэлі свету моўнай асобы жыхара – карыстальніка гэтым анамастыконам. Зразумела, маркёры фармальна зменлівыя, але ў той самы час з боку асаблівасцей гэтага мадэлявання і ўстойлівыя.

Мэта даследавання – выяўленне маркёраў культуры ў анамастыконе Капыля – горада, які ў 2021 г. стаў месцам святкавання XXVIII Дня беларускага пісьменства.

Матэрыял і метады. Даследаванне праводзілася на аснове матэрыялаў Дзяржаўнага кадастравага агенцтва Рэспублікі Беларусь. Выкарыстаны апісальны метады (прыёмы назірання, інтэрпрэтацыі, абагульнення, класіфікацыі), параўнальна-сунастаўляльны, метады колькаснай апрацоўкі.

Вынікі і іх абмеркаванне. Урбананімікон, як вядома, з-за сваіх сутнасных характарыстык транслюе культурную спадчыну і ідэалы розных пакаленняў, ён утрымлівае маркёры культуры, замацаваныя ў канцэптuallyным анамастычным дыскурсе, якія маркіруюць ключавыя прыкметы і ўстаноўкі розных культур, у прыватнасці ў Капылі, акрамя айчынай, таксама рускай і яўрэйскай культур. Часцей за ўсё маркёрамі культуры, замацаванымі ў анамастычным тэксце, з’яўляюцца адантрапанімныя і адтапанімныя ўрбананімы, назвы ўнутрыгарадскіх аб’ектаў, што адлюстроўваюць святы і падзеі савецкай і сучаснай эпохі; з боку выканання ўрбананіміконам культураспадчыннай функцыі дыферэнцыруюцца кагнітыўныя, прасторава-часавыя і сімвалічныя маркёры.

Беларускі, рускі і яўрэйскі тэксты культуры па-рознаму прадстаўлены ва ўрбананімнай прасторы г. Капыля (41,3%, 21,8 і 1,1% адпаведна). Спецыфіка іх рэпрэзентацыі заключаецца ў рознай долі ўдзелу адтапанімных, адантрапанімных найменняў катэгорый А, Б, В і назваў, што адлюстроўваюць святы і падзеі. Так, беларускі тэкст культуры рэпрэзентуецца з дапамогай адантрапанімных назваў катэгорый А, Б, В і адтапанімных найменняў. Галоўнымі ж рэпрэзэнтантамі рускага тэксту культуры ў Капылі выступаюць адантрапанімныя назвы катэгорый А і В пры адсутнасці найменняў катэгорый Б і адтапанімных найменняў лінейных аб’ектаў. Яўрэйскі тэкст культуры абмежаваны толькі назвай катэгорый А.

Заклучэнне. Кожнаму народу ўласцівы свае схемы, у якіх ён мадэлюе з’явы свайго жыцця. Зразумела, маркёры гістарычна зменлівыя, але ў той самы час з боку асаблівасцей гэтага мадэлявання і ўстойлівыя. Менавіта таму яны дазваляюць разумець, захоўваць і трансліраваць аксіяферу нацыянальнай культуры. Што да ўрбананімікона горада Капыля, то ён вылучаецца сярод іншых значнай перавагай намінацый катэгорый А, матываваных імёнамі людзей мірных прафесій. Асноўным матывам пры іх узнікненні з’явілася жаданне ўвекавечыць імёны лепшых прадстаўнікоў беларускай, рускай і яўрэйскай культур, што праславілі свой народ, сваю краіну і родны г. Капыль.

Ключавыя словы: анамастыкон, маркёр культуры, онім, урбананімія, нацыянальная мадэль свету, нацыянальны каштоўнасці, моўная асоба, рэпрэзентацыя.

(Ученые записки. – 2021. – Том 34. – С. 107–111)

Urbanonymicon of Kapyl Through the Prism of Cultural Markers

Mezenka H.M.

Education Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

Surrounded by ancient mounds, the town of Kapyl, like a number of other Belarusian towns, has a distinctive and interesting history, which is reflected in different cultures.

The article, based on the linguistic and cultural analysis of the names of streets and other linear and territorial objects of this city, reveals key markers of different cultures, enshrined in conceptual onomastic discourse, which mark key features and attitudes other than domestic, Russian and Jewish cultures.

Markers are a kind of carriers of the national memory of the inhabitants of the city, which reveal the specifics of the functioning of accumulated cultural codes, localized in the human mind, the national model of the world of the linguistic personality of the inhabitant-user of this onomasticon. Of course, the markers are formally variable, but at the same time from the point of view of features of this simulation are stable.

The aim of the research is to identify cultural markers in the onomasticon of Kapyl, a town that in 2021 became a place of celebration of the XXVIII Day of Belarusian Literature.

Material and methods. The study was conducted on the basis of materials of the State Cadastral Agency of the Republic of Belarus. The descriptive (observation, interpretation, generalization, classification), the comparative and the method of quantitative processing are used.

Findings and their discussion. Urbanonymicon, as is known, because of its essential characteristics, transmits the cultural heritage and ideals of different generations, it contains cultural markers enshrined in conceptual onomastic discourse which mark the key features and attitudes of different cultures, particularly in Kapyl: the domestic as well as Russian and Jewish. The most common markers of culture enshrined in the onomastic text are odontroponymic and ottoponymic urbanonyms, the names of inner-town objects that reflect the holidays and events of the Soviet and modern eras; cognitive, spatial and temporal as well as symbolic markers are differentiated from the point of view of urban-cultural hereditary function.

Belarusian, Russian and Jewish cultural texts are presented differently in the urban space of Kapyl (41.3%, 21.8% and 1.1%, respectively). The specificity of their representation lies in the different share of participation of toponymic, odontroponymic names of categories A, B, C and names that reflect holidays and events. Thus, the Belarusian text of culture is represented by odontroponymic names of categories A, B, C and ottoponymic names. The main representatives of the Russian text of culture in Kapyl are the anthroponymic names of categories A and B lacking the names of category C and the atonymic names of linear objects. The Hebrew text of culture is limited only by the name of category A.

Conclusion. Each nation has its own schemes in which it models the phenomena of its life. Of course, markers are historically variable, but at the same time from the features of this simulation they are stable. That is why they allow us to understand, preserve and translate the axiosphere of national culture. As for the urban icon of the city of Kapyl, it stands out among others with a significant advantage of category A nominations, motivated by the names of people of peaceful professions. The main motive for their emergence was the desire to perpetuate the names of the best representatives of the Belarusian, Russian and Jewish cultures, who glorified their people, their country and their hometown of Kapyl.

Key words: onomasticon, cultural marker, onym, urbanonymy, national model of the world, national values, linguistic personality, representation.

(Scientific notes. – 2021. – Vol. 34. – P. 107–111)

Анамастычны тэкст з’яўляецца своеасаблівым спосабам захоўвання, перадачы, а таксама і трансфармацыі каштоўнасцей нацыі. У працэсе намінацыйнай дзейнасці намінатар геаграфічных аб’ектаў аб’ядноўвае ў сабе духоўнае і фізічнае. Ён успрымае свет і адлюстроўвае яго. Апрацоўваючы назву, намінатар выкарыстоўвае фонавыя веды, якія склаліся ў выніку шматвекавай гісторыі народа. Кагнітыўныя магчымасці і ментальныя ўяўленні таго, хто называе аб’екты, залежаць ад яго таленту і існуючага паўтаральнага шаблону або ўзору. Анамастычны тэкст убірае індывідуальнае і калектыўную свядомасць – намінатар дэманструе магчымасці свайго асобнага патэнцыялу і ў той самы час рэпрэзентуе мадэлі нацыянальнага светабачання. Намінатар апеллюе назвай, а мова, з’яўляючыся кагнітыўным, пазнавальным інструментам, замацоўвае вынікі ментальнай дзейнасці і асноўныя коды культуры.

У працэсе карыстання анамастычным тэкстам моўная асоба актыўна ўспрымае і пераўтварае інфармацыю. Кіруючыся ў сваёй разумовай дзейнасці нацыянальнай мадэллю свету, і намінатар, і карыстаннік выбіраюць прыкметы рэчаіснасці, найбольш блізкія і інфарматыўныя для носбітаў гэтай культуры.

З’яўляючыся цэнтрчнымі, духоўныя каштоўнасці культуры непасрэдна ўбудаваны ў культуру і захоўваюцца на глыбінным узроўні грамадскай свядомасці [1, с. 166].

Мэта даследавання – выяўленне маркёраў культуры ў анамастыконе Капыля – горада, які ў 2021 г. стаў месцам святкавання XXVIII Дня беларускага пісьменства.

Матэрыял і метады. Даследаванне праводзілася на аснове матэрыялаў Дзяржаўнага кадастравага агенцтва Рэспублікі Беларусь. Выкарыстаны апісальны метады (прыёмы назірання, інтэрпрэтацыі, абагульнення, класіфікацыі), параўнальна-супастаўляльны, метады колькаснай апрацоўкі.

Вынікі і іх абмеркаванне. З культуралагічнага пункта гледжання ўласныя імёны, якія фігуруюць ва ўрбанімічных тэкстах, пераважна належаць беларускай / рускай культурам.

Пад тэкстам культуры ўрбанімікона мы разумеем найперш сукупнасць назваў ўнутрыградскіх аб’ектаў, утвораных ад антрапонімаў і тапонімаў пэўнага народа. Часцей за ўсё менавіта яны выступаюць тымі маркёрамі культуры, замацаванымі ў анамастычным тэксце, якія маркіруюць ключавыя прыкметы і ўстаноўкі розных культур. Культурныя маркёры з’яўляюцца своеасаблівымі носбітамі нацыянальнай памяці народа, што акумуляуюць культурныя коды. Па гэтым параметры ўся разнастайнасць сучасных урбанімаў г. Капыля, матываваных імёнамі асоб, распадаецца на тры катэгорыі, якія ў трох тэкстах культуры адрозніваюцца і колькасна, і якасна.

Катэгорыя А ўключае найменні, у аснове якіх ляжаць прозвішчы дзеячаў навукі, культуры, мастацтва, герояў мірнага часу. Сярод іх:

1) найменні, утвораныя ад прозвішчаў або псеўданімаў пісьменнікаў, паэтаў, літаратурных крытыкаў:

а) гадонімы, асновай для якіх сталі прозвішчы

12-ці беларускіх пісьменнікаў, паэтаў, драматургаў, першадрукароў: вул. Адама Русака, вул. Астрэйкі, вул. Гурло, вул. Жылуновіча, вул. Коршака, вул. Кузьмы Чорнага, завул. Кузьмы Чорнага, вул. Максіма Багдановіча, вул. Францыска Скарыны, вул. Цішкі Гартнага, вул. Якуба Коласа, вул. Яна Скрыгана, вул. Янкі Купалы.

Неабходна адзначыць, што пераважная большасць з гэтых вуліц і завулкаў названая ў гонар паэтаў і пісьменнікаў Капыльшчыны (акрамя Якуба Коласа, Янкі Купалы і Максіма Багдановіча), якіх, дарэчы, сайт Капыльскай раённай цэнтральнай бібліятэкі імя А. Астрэйкі прыводзіць 28 прозвішчаў [2]. Пры гэтым нельга не заўважыць, што, нягледзячы на непажаданаць сумеснага выкарыстання прозвішча і псеўданіма адной і той жа асобы для наймення розных аб'ектаў у межах аднаго населенага пункта, у горадзе ў гонар пісьменніка і палітычнага дзеяча Дзмітрыя Жылуновіча, вядомага пад псеўданімам Цішка Гартны, названы дзве вуліцы: вул. Жылуновіча і вул. Цішкі Гартнага.

Цікава і тое, што асобныя з ужытых у Капылі ў функцыі ўнутрыградскіх назвы характарызуюцца вельмі высокім фрэквентатывным паказчыкам: так, вуліцы / завулкі Янкі Купалы або Купалаўскія вуліцы ёсць у 130-ці паселішчах краіны, Якуба Коласа – ў 109-ці, Максіма Багдановіча – 16-ці, Францыска Скарыны – 14-ці і г.д.;

б) гадонімы, асновай для якіх сталі прозвішчы 2-х рускіх пісьменнікаў, паэтаў: вул. Максіма Горкага, завул. Максіма Горкага, вул. Пушкіна, завул. Пушкіна.

Па частотнасці выкарыстання ў Беларусі ў функцыі назваў вуліц, завулкаў, плошчаў і інш. імёны і прозвішчы названых рускіх пісьменнікаў ранжыруюцца наступным чынам: А. Пушкін выкарыстоўваецца ў 132-х; М. Горкі – у 130-ці паселішчах).

У адрозненне ад г. Іванава Брэсцкай вобласці (у 2018 г. прымаў XXV Дзень беларускага пісьменства), дзе колькасць лінейных аб'ектаў, што носяць прозвішчы беларускіх пісьменнікаў, паэтаў, першадрукароў, нязначна прэвалюе (іх 13, рускіх пісьменнікаў – 11) [3, с. 83], у Капылі назвы вуліц, утвораныя ад прозвішчаў рускіх паэтаў і пісьменнікаў, у тры з паловай разы саступаюць названым (іх 4, ад прозвішчаў беларускіх пісьменнікаў – 14). Яшчэ раз трэба адзначыць, што, калі ў 1970-я гады XX ст. у беларускіх паселішчах значна пераважалі найменні вуліц, матываваныя прозвішчамі рускіх пісьменнікаў, то ў трэцім дзесяцігоддзі XXI ст. назіраем адваротную карціну. Павелічэнне выкарыстання ў якасці назваў лінейных аб'ектаў прозвішчаў беларускіх пісьменнікаў і паэтаў знаходзіць тлумачэнне ў жаданні ўславіць імёны землякоў, падкрэсліць сувязь пісьменнікаў з Капылём;

2) да катэгорыі А назваў адносіцца таксама найменне, у аснове якога ляжыць прозвішча акадэміка, былога Галоўнага канструктара аўтамабілебудавання Беларусі Міхаіла Высоцкага.

Калі прадоўжыць параўнанне суадносін і асаблівасцей рэпрэзентацыі тэкстаў культуры ўрбананіміко-

на г. Іванава і г. Капыля, то неабходна канстатаваць, што ва ўрбананіміконе другога з іх можна заўважыць рэпрэзентанты яшчэ аднаго тэкста культуры – яўрэйскага. Так, вул. Абрамовіча носіць імя заснавальніка новай класічнай яўрэйскай літаратуры Саламона Майсеевіча Абрамовіча, вядомага пад псеўданімам Мендэле Мойхер-Сфорым, які нарадзіўся ў Капылі, дзе яму адкрыта мемарыяльная дошка на будынку ўнівермага. Шолам Алейхем назваў Мендэле «дзядулем яўрэйскай літаратуры», сцвярджаў, што як мастак-рэаліст ён зрабіў для сваёй нацыянальнай культуры тое ж, што Гогаль для рускай [4].

Яўрэйскі тэкст культуры рэпрэзентуецца ў Капылі не толькі ўрбананімімі, але і адзінкамі іншых зон анамастычнай прасторы, у прыватнасці, несканіміі, дзе, дарэчы, пэўнае месца належыць і татарскаму тэксту культуры, які не пакінуў свайго адбітка ва ўрбананіміконе. Па словах Н. Морневай, “тут можна ўбачыць сведчанні зліцця і мірнага існавання розных культур, ілюстрацыю таго, як людзі, якія жылі на адной невялікай тэрыторыі, не страцілі сваю самабытнасць, не прымушалі прымаць свае правілы, а паважалі культуру і традыцыі адзін аднаго. Тры месцы могілак у межах горада: хрысціянскія, татарскія і яўрэйскія. На магілах яўрэйскіх – надпісы на мове ідыш, на татарскіх могілах – надмагіллі з арабскай вязню і паўмесяцам...” [5].

Як сведчыць праведзены аналіз, на ўсе разам назвы катэгорыі А, што рэпрэзентуюць беларускі, рускі і яўрэйскі тэксты культуры, сярод якіх заўважна прэвалюе беларускі, у горадзе прыходзіцца 20,7% ад агульнай колькасці гадонімаў (92 назвы). Гэта працэнтная лічба вельмі паказальная, бо яшчэ ў 1980-х гадах XX ст. назвы гэтай катэгорыі ў буйных гарадах Беларусі складалі ад 5,7% (у Віцебску) да 14,4% (у Магілёве) ад агульнага ліку назваў ўнутрыградскіх лінейных аб'ектаў супастаўляльных гарадоў.

Катэгорыю Б складаюць найменні, утвораныя ад прозвішчаў удзельнікаў паўстанняў, рэвалюцый і войнаў:

1) удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, Герояў Савецкага Саюза, ураджэнцаў Капыльшчыны, прозвішчы якіх рэпрэзентуюць беларускі тэкст культуры: вул. Рамашкі, вул. Талпекі.

2) правадыроў сялянскіх рухаў, бальшавікоў, прозвішчы якіх таксама рэпрэзентуюць беларускі тэкст культуры: вул. Каліноўскага, названыя ў гонар першага беларускага рэвалюцыйнага дэмакрата, мысліцеля, паэта, публіцыста, кіраўніка паўстання 1863–1864 гг. на Беларусі і ў Літве Канстанціна Сямёнавіча Каліноўскага; вул. Багдановіча, удзельніка трох рэвалюцый і грамадзянскай вайны, першага старшыні Капыльскага рэўкама Іосіфа Багдановіча.

Увогуле на долю ўнутрыградскіх аб'ектаў, названых у гонар удзельнікаў паўстанняў, рэвалюцый і войнаў, капылянамі адведзена толькі 4,4% гадонімаў. Цікава, што ў папярэднія гады на долю такіх назваў у розных гарадах Беларусі прыходзілася ад 8%

(у Віцебску) да 14% (у Гродна) ад агульнай колькасці назваў унутрыгарадскіх лінейных аб'ектаў.

Да катэгорыі В адносім назвы, асновай для якіх паслужылі імёны розных палітычных дзеячаў.

Сюды ўваходзяць назвы, матываваныя імёнамі:

1) буйнога гаспадарчага і палітычнага дзеяча Беларусі і Расійскай імперыі, мецэната, аднаго з найбагацейшых памешчыкаў Мінскай губерні, які стварыў шмат сядзібаў і гаспадарчых аб'ектаў, фундатора і ініцыятара будаўніцтва Чырвонага касцёла ў г. Мінску, у якім у 2016 г. быў беатыфікаваны пастулатарскай камісіяй, Эдварда Вайніловіча: вул. Вайніловіча;

2) вядомага савецкага партыйнага і дзяржаўнага дзеяча, ураджэнца маёнтка Дзяржынава Віленскай губерні, якое ў цяперашні час з'яўляецца Мінскай вобласцю Беларусі, Фелікса Дзяржынскага: вул. Дзяржынскага;

3) заснавальнікаў навуковага камунізму: вул. Леніна, пл. Леніна; вул. Фрыдрыха Энгельса.

Колькасць назваў катэгорыі В, як бачым, таксама абмежаваная, на іх долю прыходзіцца 5,4% ад агульнай колькасці гадонімаў горада. Паказальна, што яны рэпрэзентуюць і рускі, і беларускі тэксты культуры. Капыль у гэтым сэнсе адно з нешматлікіх паселішчаў Беларусі, у якім гадонімы, матываваныя імёнамі вядомых савецкіх партыйных і дзяржаўных дзеячаў, асноўнымі матывамі пры ўзнікненні якіх было імкненне праз ўслаўленне імён прадстаўнікоў новай улады зацвердзіць сацыяльны лад, імкненне замацаваць яго ідэалагічныя арыенціры, не выходзяць на першы

план, хаця назвы працягваюць існаваць як напамін пра адрэзак гісторыі і вялікую дзяржаву, у склад якой уваходзіў і горад Капыль.

Прыведзеныя паказчыкі дазваляюць зрабіць выснову, у адпаведнасці з якой найбольш запатрабаванымі сярод адантрапанічных урбанонімаў аналізаванага паселішча з'яўляюцца назвы катэгорыі А; матывы найменняў катэгорыі Б і В цяпер вымушаны кваліфікаваць як неактуальныя.

Беларускі тэкст культуры складаюць таксама назвы лінейных аб'ектаў, утвораныя ад тапонімаў Беларусі, найперш Міншчыны, – пяці найменняў паселішчаў, у кірунку якіх вуліцы і завулак вядуць (Грозаўская вул., Мінская вул., Нясвіжская вул., 1-ы Нясвіжскі завул., 2-і Нясвіжскі завул., Цімквіцкая вул., Скабінская вул.), і наймення мікрараёна горада, на тэрыторыі якога лінейны аб'ект узнік, – вул. Русанкі (табл.).

Гадонімаў адайканімнага паходжання, якія б рэпрэзентавалі рускі тэкст культуры, не зарэгістравана.

Мяркуем, у якасці пэўных складнікаў і рэпрэзентантаў анамастычнага тэксту культуры можна разглядаць і 22 назвы ўнутрыгарадскіх аб'ектаў, што адлюстроўваюць святы і падзеі савецкай і сучаснай эпохі, 12 (13,0%) з якіх бліжэй да рускага тэксту культуры: Пралетарская вул., Камсамольская вул., Кастрычніцкая вул., Савецкая вул., Савецкі завул., 2-і Савецкі завул., Трактарная вул., Трактарны завул., Піянерская вул., Маладзёжная вул., Партызанская вул., Працоўная вул., – а 10 (10,9%), узнікшых да 50-цігадовага юбілею БССР (вул. 50 год БССР) і да 700-годдзя

Табліца

Працэнтны склад адонімных назваў лінейных аб'ектаў г. Капыля

Катэгорыя назвы	Тэматычная група	Беларускі тэкст культуры	Рускі тэкст культуры	Яўрэйскі тэкст культуры
Катэгорыя А				
	Ад прозвішчаў пісьменнікаў, паэтаў	14–15,2%	4–4,4%	1–1,1%
	Ад прозвішчаў канструктараў	1–1,1%	–	
Усяго катэгорыі А		15–16,3%	4–4,4%	
Катэгорыя Б	Ад прозвішчаў правадыроў сялянскіх рухаў, балышавікоў	2–2,2%	–	
	Ад прозвішчаў удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны	2–2,2%	–	
Усяго катэгорыі Б		4–4,4%	–	
Катэгорыя В	Ад прозвішчаў гаспадарчых і палітычных дзеячаў	1–1,1%	–	
	Ад прозвішчаў вядомых савецкіх партыйных і дзяржаўных дзеячаў	–	1–1,1%	
	Ад прозвішчаў заснавальнікаў навукова камунізму	–	3–3,3%	
Усяго катэгорыі В		1–1,1%	4–4,4%	
	Ад тапонімаў	8–8,8%	–	
Усяго трох катэгорыі		28–30,4%	8–8,8%	

г. Капыля (Юбилейная вул. (цяпер вул. Якуба Коласа), а пазней 1–9-ы Юбилейныя завулки), – да беларускага тэксту культуры.

Паклаўшы ў аснову аналізу культураспадчынную функцыю ўрбананімікону, можна выявіць іншыя тыпы культурных маркёраў:

1) кагнітыўныя маркёры, якія дэманструюць сукупнасць сэнсаў і ўсёй сумы уяўленняў аб важных катэгорыях чалавечага быцця. Галоўнай кагнітыўнай адзінкай выступае канцэпт – быццёва-культурнае ўтварэнне, што адпраўляе да вышэйшых духоўных каштоўнасцей народа. У якасці ядзерных канцэптаў капыльскага ўрбананімікону выступаюць такія канцэпты, як поспех (назвы ў гонар капыльскіх і шырэй беларускіх пісьменнікаў, канструктараў), слава, воля (назвы ў гонар удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны), патрыятызм (назвы ў гонар капылян і ад найменняў Капыльшчыны і шырэй Беларусі), любоў (да землякоў і роднай зямлі), улада (назвы, што адлюстроўваюць святы і падзеі, найменні катэгорыі В);

2) прасторава-часавыя маркёры, якія рэпрэзентуюць асаблівы шлях народа і выступаюць своеасаблівым адбіткам гістарычна назапашанага вопыту жыцця капылян (Замкавая вул.);

3) сімвальныя маркёры, якія ўвасабляюць у памяці нацыі розныя сімвалы – падзеі-сімвалы і людзі-сімвалы. Урбананімікон Капыля вербалізуе сімвалы беларусаў – Перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне і людзей, якія зрабілі важкі ўнёсак у развіццё Беларусі і горада.

Дзякуючы названым маркёрам, любы ўрбананімікон здольны рэалізаваць культураспадчынную функцыю, плённа трансляваць аксіялогію быцця беларусаў.

Заклучэнне. Такім чынам, падводзячы вынікі, неабходна адзначыць, што ўрбананімікон любога беларускага паселішча ўтрымлівае маркёры культуры, замацаваныя ў канцэптэўным анамастычным дыскурсе, якія маркіруюць ключавыя прыкметы і ўстаноўкі розных культур, у прыватнасці у Капылі, акрамя беларускай, таксама рускай і яўрэйскай культур.

Часцей за ўсё маркёрамі культуры, замацаванымі ў анамастычным тэксце, з’яўляюцца адантрапанічныя і адтапанічныя ўрбананімы, назвы ўнутрыгарадскіх аб’ектаў, што адлюстроўваюць святы і падзеі савецкай і сучаснай эпохі; з боку выканання ўрбананіміконам культураспадчыннай функцыі дыферэнцыруюцца кагнітыўныя, прасторава-часавыя і сімвалічныя маркёры.

Беларускі, рускі і яўрэйскі тэксты культуры па-рознаму прадстаўлены ва ўрбананімнай прасторы г. Капыля (41,3%, 21,8 і 1,1% адпаведна). Спецыфіка іх рэпрэзентацыі заключаецца ў рознай долі ўдзелу адтапанічных, адантрапанічных найменняў катэгорый А, Б, В і назваў, што адлюстроўваюць святы і падзеі. Так, беларускі тэкст культуры рэпрэзентуецца з дапамогай адантрапанічных назваў катэгорыі А, Б, В і адтапанічных найменняў. Галоўнымі ж рэпрэзентантамі рускага тэксту культуры ў Капылі выступаюць адантрапанічныя назвы катэгорый А і В пры адсутнасці найменняў катэгорыі Б і адтапанічных найменняў лінейных аб’ектаў. Яўрэйскі тэкст культуры абмежаваны толькі назвай катэгорыі А.

Кожнаму народу ўласцівы свае схемы, у якіх ён мадэлюе з’явы свайго жыцця. Зразумела, маркёры гістарычна зменлівыя, але ў той самы час з боку асаблівасцей гэтага мадэлявання і ўстойлівых. Менавіта таму яны дазваляюць разумець, захоўваць і трансліраваць аксіяферу нацыянальнай культуры. Што да ўрбананімікона горада Капыля, то ён вылучаецца сярод іншых значнай перавагай намінацый катэгорыі А, матываваных імёнамі людзей мірных прафесій. Асноўным матывам пры іх узнікненні з’явілася жаданне ўвекавечыць імёны лепшых прадстаўнікоў беларускай, рускай і яўрэйскай культур, што праславілі свой народ, сваю краіну і родны г. Капыль.

Літаратура

1. Карасик, В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
2. Паэты і пісьменнікі Капыльшчыны [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://kopyl.by/kopyl/znamenit/paety-i-pismenniki-kapylshchyny>. – Дата доступу: 10.07.2021.
3. Мезенка, Г.М. Беларускі і рускі тэксты культуры ва ўрбананімнай прасторы г. Іванава: суадносіны, асаблівасці рэпрэзентацыі / Г.М. Мезенка // Вестн. Полоцк. гос. унта. Сер. А. Гуманитарные науки. – 2019. – № 2. – С. 83.
4. «Дедушка еврейской литературы» – наш земляк... [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.kopyl.by/?p=9677>. – Дата доступу: 10.07.2021.
5. Копыль: древние курганы, еврейские захоронения, флер татарщины и мозаика сграффито [Электронны рэсурс]. – 2020. – Рэжым доступу: <https://officelife.media/article/after-work/18193-kopyl/>. – Дата доступу: 11.07.2021.

Паступіў у рэдакцыю 07.09.2021